

Cítoliby – významné hudební centrum v Čechách v 18. století

V době, kdy cítolibské panství patřilo hraběcí rodině Pachtů z Rájova, jmenovitě Arnoštu Karlu Pachtovi (1718–1803), tu na zámku, v kostele a ve škole působilo několik skladatelských osobností. Byla to především skladatelská rodina Kopřivů: Václav Jan Kopřiva (1708–1789), Jan Jáchym Kopřiva (1754–1792) a zejména již v 29 letech zemřelý mimořádný talent Karel Blažej Kopřiva (1756–1785). Na zámku pak jako ředitelé hudby působili Josef Janoušek (1717–1750) a Jan Adam Gallina (1724–1773), autor cenných symfonií. Jako stolníci a zároveň i hudebníci a lokajové tu vyrůstali Jan Vent (1745–1801), Jakub Lokaj (nar. 1752) a Jan Vojtěch Maxant (1755–1838).

Jan Nepomuk Vent, narozený v Divicích na cítolibském panství, hobojská a zručný komponista, prožil v zámku polovinu svého života. Po dramatickém útěku z cítolibského poddanství se dostal do schwazensberského komorního dechového ansámblu působícího v Českém Krumlově, Třeboni a hlavně ve Vídni. Posléze dosáhl až na ta nejpřednější hudební místa v rakouském soustátí. Stal se členem komorní harmonie u dvora i dvorního orchestru a opery za Josefa II. Jeho přítelem i kolegou v těchto císařských službách byl například proslulý klarinetista a Mozartův přítel A. Stadler. Vent, označující se vždy jako „Musiker und Komponist aus Zittolieb“, tu ve Vídni platil dokonce za uznávanou odbornou kapacitu. Co říci tomu, že jej Mozartova vdova Constance doporučila spolu s A. Vranickým a A. Stadlerem za ručitele Mozartova díla pro dechové nástroje nakladateli Andrému v německém Offenbachu (am Mein), když mělo dojít k jejich vydání. Pouhé pomyšlení, že Vent byl ručitelem Mozartova díla, je téměř neuvěřitelné a jen potvrzuje vážnost, jíž se synek venkovského šumaře ve Vídni těšil.

V dobovém vídeňském tisku se objevila anonce, že Beethoven komponuje skladbu pro dva hoboje a anglický roh „nach der Anweisung der Herr Vent“, tudíž ve Ventově stylu. Haydn dokonce uplatnil dramaturgicky Ventovo Trio pro dva hoboje a anglický roh v programu koncertu, jež dirigoval v rámci Tonkünstler-Sozietät ve prospěch vdov a sirotek po zemřelých vídeňských hudebnících. Vent byl velice plodným skladatelem nejen pro dechové nástroje, ale napsal i několik smyčcových kvartetů a jednu symfonii. Věnoval se též pilně adaptacím dobově oblíbených oper pro komorní dechový soubor včetně díla Mozartova. Jeho vlastní skladby působí i dnes přesvědčivě svojí spontánností a kompoziční jistotou. Ventovo Quarteto cocertante pro hoboje, velký hoboje, anglický roh a fagot je skladba neobyčejně vyzrálá a ve svém obsazení originální. Rovněž jeho Partita in F je dílo zajímavé, v žádném případě si nezaslouží označení jako tuctové.

To, co Jan Vent jako bývalý cítolibský zámecký lokaj dokázal v hudebním životě vídeňském, nebylo málo. Ventův otec, Václav Vent (1717–1751), byl šumařem na cítolibském panství, matka se za svobodna jmenovala Dorotka Poledníková. Křestním křtem mu byl jiný šumař, Jan Zábranský, ze sousedních Lišťan. Ventův vnuk, narozený ve Štýrském Hradci, psán již jako Karl Vendt, dosáhl v rakouské armádě hodnosti polního podmaršálka (Feldmarschal-Leutnant) s pozdějším predikátem „von Römö“, získaným za statečnost v bojích ve Šlesvicku Holštýnsku a proti Prusákům u Hradce Králové. Tento pravnuček cítolibského šumaře Venta je mj. autorem knihy vzpomínek s názvem „Ein Soldatenleben“.

Když dvorní hudebník Jan Vent vdával svoji dceru Maxmiliánu za lichtenštejnského kapelníka **Josefa Triebensee** (1772–1846) ve vídeňském augustiniánském kostele, svatebními svědky tu byli proslulý Antonio Salieri s Leopoldem Koželuhem jako dvorní skladatelem. Josef Triebensee, původem hobojista, narozený v Třeboni v rodině schwarzenberského hudebníka Georga Triebensee (rodáka z Chýnova u Tábora), byl rovněž velice schopným komponistou a dirigentem. V roce 1816 nastoupil místo po K. M. von Weberovi v pražském nosticovském stavovském divadle. Spolu s ním tu působil František Škroup jako druhý dirigent. Triebensee dirigoval například premiéru Škroupova Dráteníka, při níž autor opery zpíval hlavní roli. Triebensee je znám i jako skladatel oper, dodnes se hrají zejména jeho skladby určené dechový ansámblům. Sám Triebensee se jako mladý hobojista zúčastnil premiéry Mozartovy opery Kouzelná flétna. Jeho komorní skladby jsou přesvědčivé, jsou bravurně instrumentovány a svědčí o vysoké interpretační úrovni tehdejší vídeňské dechové školy.

Cítolibský rodák **Jakub Lokaj** (nar. 1752) působil na zdejším zámku zprvu jako stolník, posléze jako kuchyňský písař i jako vedoucí zámecké pachtovské kapely, když z úsporných důvodů nebylo již místo ředitele hudby obsazováno. Lokaj pocházel z rodiny koláře Tobiáše Lokaje, jehož si do Cítolib přivedla jako součást svatební výbavy hraběnka Salomena Polyxena Aschützová rozená Kocová z Dobrše ze vzdáleného Klatovska ze vsi Soustov. Otec Jakuba Lokaje (1694–1752) byl rovněž kolář, matka byla rozená Skřivánková (nar. 1721) z vesničky Markvartice na cítolibském panství. Lokajovým učitelem v hudbě i v komponování byl kantor Václav Jan Kopřiva. Lokajovo dochované skladatelské dílo není příliš početné, nicméně každá jeho kompozice svědčí o velké mimořádné hudebnosti a spontánnosti. Významnou skladbou v kontextu české hudby je především jeho dnes již proslulé Motetto Pastorale in D „Gloria in excelsis Deo“, povyšující českou pastorální hudbu na úroveň kantáty. Rovněž tak přesvědčivě působí i jeho Motetto „O altitudo gloriae“, či jeho překvapivě zralý Koncert C dur pro fagot a orchestr. Kuriozitou je Lokajova „Česká mše normální“ pro sólové hlasy, skupinu dechových nástrojů a varhany. Je to jakási „polní mše“, koncipovaná převážně stroficky s neobyčejně působivým a hodnotným českým textem. Lze vyslovit oprávněnou hypotézu, že jde o textovou předlohu z pera Antonína Jaroslava Puchmajera, známého obrozeneckého básníka, na začátku 19. století administrátora na cítolibské faře. Záměrná výrazová jednoduchost může být ohlasem josefinských tendencí, usilujících o zjednodušení církevní obřadnosti a tím pádem i o posílení podílu lidového zpěvu na úkor v té době často již zbytněle barokizujícího hudebního patosu.

Lokajova skladba pro skupinu dechových nástrojů, zachovaná ve fondu oseckého kláštera, je zřejmě jednou z mála světských skladeb dosvědčujících produkci tohoto druhu na cítolibském zámku, jež se kromě pěti cenných symfonií ředitele hudby J. A. Galliny vůbec dochovaly. Jinak vše vzalo za své, včetně korespondencí doložených 12 symfonií a 7 varhanních koncertů nadprůměrně talentovaného K. B. Kopřivy, a to až na výjimky, jimž jsou například skladby V. V. Maška pro dechové nástroje a cembalo. Z díla K. B. Kopřivy se dochoval pouze jeden varhanní koncert, ovšem v opisu a navíc v jiné lokalitě. Zato chrámové dílo provozované v Cítolibech je na rozdíl od tamější hudby světské dochováno snad téměř v úplnosti.